

Soft Skills

Do en mind skills
om de leerkracht te zijn
die je écht wilt zijn

Soft Skills

Do en mind skills
om de leerkracht te zijn
die je écht wilt zijn

Niels Lievens

© 2022 Niels Lievens

Omslagontwerp: N.L. & C.V.H., Canva.

Foto auteur: C.V.H.

Alle didactische wenken komen uit eigen ervaring of zijn een combinatie van studies of onderwijskundige principes.

Alle afbeeldingen zijn ontworpen door N.L., met behulp van het programma Canva, of anders vermeld in de afbeelding.

De tekst werd taalkundig bekeken door Scriptium.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, op welke wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

ISBN: 978 94 646 5294 9

Inhoud

Voorwoord	5
<i>Voorwoord Koen Pelleriaux</i>	
<i>Voorwoord Karel Delheye</i>	
Inleiding	9
Soft skills in het onderwijs	12
<i>Nuances</i>	
De noodzaak van soft skills in het onderwijs	18
<i>De maatschappij en het onderwijs</i>	
<i>Wat is nu 'goed' onderwijs?</i>	
<i>De kreet van jongeren zelf</i>	
<i>Startende leerkracht</i>	
<i>Algemene quick tips voor elke (startende) leerkracht</i>	
De mantel en aandachtspunten van soft skills	37
<i>Onze mantel</i>	
<i>Enkele aandachtspunten van en voor soft skills</i>	
Voorbeelden van soft skills	51
<i>Mind skills</i>	
<i>Do skills</i>	

Valkuilen van leerkracht zijn	168
Kritische vragen	180
Nawoord	188
Bronnen	190

“

*Betrokkenheid zorgt voor verbinding
en verbinding is de sleutel tot leren.*

-Niels Lievens-

Voorwoord

Voorwoord Koen Pelleriaux

Afgevaardigd Bestuurder GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.

Onderwijs moet een keuze zijn, want anders werkt het niet. Dat is een van de uitgangspunten die Niels Lievens in dit boek poneert. Ik denk dat hij gelijk heeft. Voor de klas staan, vraagt heel wat kennis, talent en vaardigheden, maar bovenal vraagt het een reuzegroot engagement om kinderen en jongeren bij te staan in hun ontwikkeling en kennisverwerving. Vaak zeg ik dat leraar de belangrijkste job ter wereld is, en dat meen ik ook, want geen taak is gewichtiger dan onze jongeren als mens te vormen en alles wat we hebben aan kennis, cultuur en wetenschap over te dragen aan de generaties na ons. Mijn appreciatie voor leraren is dus bijzonder groot, en ik denk dat een van de pijnpunten in het onderwijs is, dat dergelijke appreciatie voor leraren onvoldoende breed verspreid is in de samenleving.

Lesgeven is uiteraard veel meer dan kennis overdragen. Een leraar moet een groep jongeren kunnen grijpen met een verhaal en tegelijkertijd die jongeren weten aan te voelen en met hun emoties en noden weten om te gaan. Dat vraagt om talent en vooral om persoonlijke, emotionele, sociale en intellectuele vaardigheden.

Daarom is het interessant en inspirerend dat Niels Lievens het als gedreven leraar aandurft om zijn inzichten, waarin deze *soft skills* een belangrijke plaats innemen, voor te leggen aan een (hopelijk) breed leespubliek. Hij vertrekt vanuit zijn eigen ervaringen met kwetsbare jongeren, getuigt openhartig over de soms moeilijke zoektocht van een leraar doorheen de kluwen van theorie, methodieken en praktijk, om uit te komen bij een eigenzinnige visie met heel wat suggesties voor de praktijk. In het bijzonder door het onderwijs aan jongeren met grote psychische kwetsbaarheden te durven benadrukken. Niels toont aan dat het mogelijk is om daar een weg in te zoeken en ook te vinden. De uitgebreide aandacht voor het herstel van de relatie tussen leraar en leerling ziet hij als de sleutel tot deze begeleiding.

Deze visie sluit aan op de waarden die *GO!* heeft opgenomen in zijn pedagogisch project. Wij streven ernaar elk individu in ons net (*GO!*) gelijke kansen te bieden om zich te ontwikkelen. Wij gaan daarbij niet uit van een vaste standaard, maar spelen in op verschillen. Leerlingen krijgen pedagogische, didactische en sociaal-emotionele ondersteuning, afgestemd op de eigen talenten, mogelijkheden en behoeften om zo te komen tot maximale ontwikkeling, leerwinst en welbevinden. 'Samen leren samenleven' is de kernopdracht in ons pedagogisch project. Dat geldt voor de leerlingen die we helpen opgroeien tot actieve burgers in een omgeving die hen toelaat om keuzes te maken en kritisch te zijn. Het geldt evenzeer voor leraren en begeleiders, die openstaan voor een kritische blik en jongeren de ruimte laten om te twijfelen en vragen te stellen. Het spreekt vanzelf dat de relatie tussen leraar en leerling ook in de visie van *GO!* bijzondere aandacht krijgt.

GO! is bovendien een lerend net. Dat betekent dat scholen, teams en individuele leraren iets van elkaar opsteken, zodat interessante ideeën en goede praktijken zich als een olievlek

over het onderwijslandschap kunnen verspreiden. De vele duidelijk beschreven praktijksituaties in dit boek kunnen zo'n inspiratiebron vormen. Ik ben ervan overtuigd dat heel wat scholen ermee aan de slag kunnen tijdens intervisiebijeenkomsten.

Voorwoord Karel Delheye

Coördinerend directeur scholengroep Impact.

'Het probleem in ons verhaal is niet de tijd zelf, maar de vraag hoe we tijd vrijmaken.'

Starten op een school is beginnen aan een fascinerende bergtocht.

Er werkzaam blijven, is *gaandeweg* tijd nemen om bij te tanken tijdens deze expeditie.

Waanzinnig boeiend en tegelijk veeleisend en zwaar.

Wie zich hieraan waagt, is erg gebaat bij hulp en advies, rechtstreeks uit terreinkennis en uit ervaringen.

Niels neemt je mee op tocht en hij wil dat de slaagkans van de (nieuwe) leerkracht zo groot mogelijk is.

Er bestaan heel wat wetenschappelijke modellen die kaders bieden aan de onderwijspraktijk. Naast deze theoretische denkkaders hebben (beginnende) leerkrachten vooral behoefte aan expertise uit het werkveld.

Laat dit boek een bron van energie zijn. Laat het je motiveren en laat het je het gevoel geven dat je over de nodige kennis en capaciteiten beschikt om succesvol te zijn.

De absolute waarheid over onderwijsmanagement bestaat niet. Er zijn geen toverformules én dat hoeft ook niet.

Laat je niet leiden door 'hoe het moet', maar ontdek 'hoe het ook nog kan'.

'Zolang je vingers niet even lang zijn, kun je nog bijleren.'

Verken het veld, het gebergte en geniet van je tocht!

Inleiding

De term ‘*soft skills*’ is niet nieuw. In tal van managementboeken staat het bol van de term en uiteenzettingen over hoe deze *skills* parallel lopen aan de constant veranderende eisen van de maatschappij. Ze vormen meestal een set van persoonlijke *skills* die nodig zijn om succes te hebben in je job. In de managementwereld verwijst dit naar vaardigheden als timemanagement, empathie, teamwork, creatief denken, probleemoplossend vermogen, enzovoort. In de wereld van het management wordt ‘succes’ vaak gekoppeld aan het behalen van economische en financiële doelen.

Ik ben afgestudeerd als leerkracht geschiedenis en moraal en ik heb een bijzonder groot en warm hart voor alles wat te maken heeft met het onderwijs. Mijn interesses binnen het onderwijslandschap variëren sterk en ik word dan ook geprikkeld door de brede waaier van klasmanagement. De impact van klasmanagement in het lesgeven vormt een groot aandeel in de leerwinst van leerlingen, wat op haar beurt weer resulteert in vitaliteit voor jou als leerkracht.

Ik startte mijn loopbaan als leerkracht moraal, geschiedenis en gedragswetenschappen in het secundair onderwijs.

Kort nadien kreeg ik de kans om GOK-coördinator te worden waardoor ik het essentiële inzicht kreeg dat zorg en onderwijs onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

In 2018 nam ik de uitdaging aan om samen met andere enthousiaste collega’s mijn schouders te zetten onder een

nieuw project, namelijk het opzetten van een nieuwe school. Een uniek concept dat in het onderwijslandschap nog niet gevestigd was. Een buitengewone secundaire school met opleidingsvorm¹ vier, maar uitsluitend voor jongeren met emotionele kwetsbaarheden en gedragskwetsbaarheden. Het project richtte zich uitsluitend op de doorstroomfinaliteit, wat de opdracht om als leerkracht in deze school op te treden tot een boeiende uitdaging maakte. Ik werd meerdere malen per les uitgedaagd op het gebied van de basiscompetenties van een leraar. Deze ervaring bracht mij tot het belangrijke inzicht dat een leerkracht ook altijd een opvoeder is.

Kort na de oprichting van deze school kreeg ik de vraag om naast mijn functie als leerkracht ook teamcoach te worden. Deze functie omvatte twee grote opdrachten. Enerzijds beleidsmatig als ondersteuner van de directie, een brug tussen zorg, onderwijspersoneel en directie. Anderzijds coach voor de leerkracht. Van het reflecteren over het lesgebeuren, het bijsturen van zaken gericht op klasmanagement, het ondersteunen van concrete lessen en het oplossingsgericht denken in klassituaties en in het zijn van co-teacher en co-manager tot het zelf inrichten van sessies en nascholingen voor het personeel.

Na deze uitdaging kreeg ik de vraag om coördinator te worden in Atelier B, voornamelijk voor de jongeren met kwetsbaar gedrag en emotionele kwetsbaarheden.

Deze boeiende en uitdagende reis liet mij stilstaan bij heel wat onderwijsgerelateerde vragen: hoe kunnen we het als leerkracht volhouden in het onderwijs? Waar moeten we

¹ Het buitengewoon secundair onderwijs (BUSO) is opgedeeld in types, naargelang de problematiek en kwetsbaarheden van de leerling. Jongeren uit verschillende types kunnen in vier opleidingsvormen terecht: opleidingsvorm 1: sociale aanpassing; opleidingsvorm 2: sociale aanpassing en arbeidsgeschiedtmaking; opleidingsvorm 3: beroepsonderwijs en opleidingsvorm; 4: algemeen, beroeps- kunst- en technisch onderwijs.

in de toekomst de focus op leggen? Hoe ontwikkelt het onderwijs zich verder? En, misschien wel de belangrijkste vraag: wat is de rol van een leerkracht?

Soft skills in het onderwijs

De -werkgerelateerde- existentiële vraag: 'Wat maakt mij een succesvolle leerkracht?' blijkt geen sluitend antwoord te omvatten. Het is niet evident of een definitie van een 'succesvolle leerkracht' mogelijk is.

Ben je een succesvolle leerkracht als de leerlingen naar je luisteren? Ben je een succesvolle leerkracht als je als leerkracht leerlingen structuur biedt en op zorgniveau alles goed opvolgt? Of moet je als leerkracht een halve vriend zijn? Of eerder een leerkracht die hen zaken bijleert over het leven? Een leerkracht die enkel een vakinhoudelijke expert is? Een leerkracht die de focus legt op het behalen van zijn leerplannen in plaats van stil te staan bij de verbinding met de leerlingen?

Het staat buiten kijf dat de definitie van een succesvolle leerkracht niet eenduidig is.

Iedere leerkracht zal meerdere keren de vraag krijgen: 'Waarom heb je voor het onderwijs gekozen?' Deze vraag was voor mij de aanleiding om een mogelijk antwoord te geven op de vraag hoe ik een succesvolle leerkracht kan zijn.

Het was mijn eigen bewuste keuze, in volle overtuiging, om leerkracht te worden. Ik moet er dus voor zorgen dat mijn keuze voor mezelf altijd beschermd blijft, want ik wil dié leerkracht zijn en blijven die ik écht wil zijn. Ik moet waakzaam zijn voor mijn authenticiteit als leerkracht.

Voorafgaand bracht mij tot de volgende definitie van *soft skills* in het onderwijs:

“*Soft skills* in het onderwijs zijn een set aan vaardigheden en handelingen die verbindend en herstelgericht zijn, maar die te allen tijde zorgen dat je de leerkracht blijft die je écht wilt zijn.”

Het is van essentieel belang om bovenstaand kader als basisinzicht te dragen wanneer je als leerkracht ‘*in*’ de klas wil staan. Zolang je dit basisinzicht niet hebt, sta je ‘*voor*’ de klas.

Soft skills in het onderwijs gaan voornamelijk over het vinden van manieren en houdingen waarmee je op een verbindende en herstelgerichte manier de leerkracht blijft die je écht wilt zijn. Dat ‘*écht willen zijn*’ is van uiterst belang. Onderstaande quote geeft de duurzame basishouding weer die voor een leerkracht van belang is. De verschillende *soft skills* zullen dit ‘*écht willen zijn*’ bewaken.

“

*Wees de leerkracht die je écht wilt zijn.
Onderwijs moet altijd een keuze zijn,
anders werkt het niet.*

-Niels Lievens-

Nuances

Voor een positief en constructief vervolg is het belangrijk om jullie mee te delen dat *soft skills* op zich geen methoden zijn. Dat is een eerste, maar belangrijke nuance. Dit is ook geen handleiding om probleemloos les te kunnen geven, zonder ooit nog klasmanagement te gebruiken. Dergelijke ‘wondermiddelen’ bestaan niet, net zoals je geen kant-en-klare opvoedingsgids hebt die gegarandeerd werkt. Wat is het dan wel? Het is te beschouwen als een poging om, met het zicht op duurzaamheid, onze *growth mindset* als leerkracht zo optimaal mogelijk te gebruiken en deze mindset over te brengen op de leerlingen. Daarnaast is het een poging om een antwoord te geven op de volgende vraag: ‘Hoe houden we het straks nog vol als leerkracht in vernieuwend onderwijs, waar alle actoren meegaan in de veranderende maatschappij?’

Een tweede belangrijke nuance heeft te maken met mijn huidige werksituatie. Ik schrijf dit boek op het moment dat ik enkele uren van mijn onderwijsopdracht lesgeef aan zeer uitdagende klassen — klassen die uitdagend zijn op alle gebieden van het klasmanagement. Hiermee wil ik aantonen dat ik hartgrondig geloof in de kracht van *soft skills* in het gewone onderwijs. Zelf pas ik deze toe bij leerlingen met kwetsbaar gedrag en emotionele kwetsbaarheden die vaak gepaard gaan met zware en complexe andere problematiek, zoals hechtingsproblemen. Het is als leerkracht een flinke investering om je de *soft skills* eigen te maken, maar op de lange termijn werpt het absoluut zijn vruchten af.

Een derde en ook zeer waarachtige nuance is het feit dat onderwijs niet gemakkelijk is. Het is niet altijd zo dat wat er in de literatuur staat of wat de wetenschap voorschrijft het best werkt.